

บทบาทของเภสัชกรที่เลี้ยงในการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพด้านการบริหารทางเภสัชกรรม

อาภรณ์ จตุรภัทรวงศ์¹, อีราพร ชนะกิจ^{2*}

¹ เภสัชศาสตรมหาบัณฑิต, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) เภสัชกรชำนาญการพิเศษ โรงพยาบาลวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

² Ph.D., รองศาสตราจารย์, กลุ่มวิชาเภสัชกรรมปฏิบัติ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี

*ติดต่อผู้พิมพ์: อีราพร ชนะกิจ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี 34190

โทรศัพท์: 045-353662 อีเมล: teeraporn.s@ubu.ac.th

บทคัดย่อ

บทบาทของเภสัชกรที่เลี้ยงในการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพด้านการบริหารทางเภสัชกรรม

อาภรณ์ จตุรภัทรวงศ์¹, อีราพร ชนะกิจ^{2*}

ว. เภสัชศาสตร์อีสาน 2560; 13(3) : 38-48

รับบทความ : 30 เมษายน 2560

ตอบรับ : 22 สิงหาคม 2560

เภสัชกรที่เลี้ยงเป็นผู้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการเรียนรู้ให้กับนักศึกษาเภสัชศาสตร์ ณ แหล่งฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ เป็นต้นแบบที่สำคัญสำหรับนักศึกษาเภสัชศาสตร์และเป็นผู้ให้คำแนะนำนักศึกษาในการประยุกต์ความรู้ที่ได้ศึกษามาเพื่อใช้ในการปฏิบัติงานจริง บทบาทหลักของเภสัชกรที่เลี้ยงมีสามด้าน ได้แก่ 1) ด้านการจัดการเรียนการสอน 2) ด้านการบริหารทางเภสัชกรรม 3) ด้านการพัฒนาการศึกษาและความรับผิดชอบต่อวิชาชีพ แม้ว่าสภาเภสัชกรรมได้มีข้อกำหนดเกี่ยวกับเกณฑ์มาตรฐานแหล่งฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ และเภสัชกรที่เลี้ยงไว้แล้ว แต่อย่างไรก็ตามยังต้องมีการฝึกอบรมเพื่อเตรียมความพร้อมของเภสัชกรที่เลี้ยงรวมทั้งระบบต่างๆ ในการสนับสนุนเภสัชกรที่เลี้ยงให้พร้อมสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว

คำสำคัญ: เภสัชกรที่เลี้ยง, การสอนการปฏิบัติงาน, การเป็นพี่เลี้ยง, การฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ, บทบาท

Pharmacy Preceptor's Roles in the Pharmaceutical Care Clerkship

Aporn Jaturapattarawong¹, Teeraporn Chanakit^{2*}

¹ M.Pharm., Assistant Professor, Pharmacist, Senior Professional Level, Department of Pharmacy, Warinchamrap Hospital, Ubon Ratchathani, 34190

² Ph.D., Associate Professor, Department of Pharmacy Practice, Faculty of Pharmaceutical Sciences, Ubon Ratchathani University, Warinchamrap, Ubon Ratchathani, 34190

*Corresponding author: Teeraporn Chanakit, Faculty of Pharmaceutical Sciences, Ubon Ratchathani University, Warinchamrap, Ubon Ratchathani, 34190 Tel: 045-353662, E-mail: teeraporn.s@ubu.ac.th

Abstract

Pharmacy Preceptor's Roles in the Pharmaceutical Care Clerkship

Aporn Jaturapattarawong¹, Teeraporn Chanakit^{2*}

IJPS, 2017; 13(3) : 38-48

Received : 30 April 2017

Accepted : 22 August 2017

A pharmacy preceptor plays a vital role in the learning process for the pharmacy students at the practice sites. The pharmacy preceptor is a role model for the pharmacy student and guides the student into the real world of pharmacy practice. Three main roles of the pharmacy preceptor are as follows; 1) the management of teaching 2) the provision of pharmaceutical care 3) the educational development and professional responsibility. The Pharmacy Council of Thailand provided the standards of professional practice site and the requirements to become a preceptor. However, there are still need the preceptor training programs and the supporting structures and resources that assist and guide the pharmacy preceptor in this challenging role.

Keywords: Pharmacy preceptor, Precepting, Mentoring, Clerkship, Role

บทนำ

เภสัชกรพี่เลี้ยง (preceptor) เป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง ในการพัฒนาวิชาชีพเภสัชกรให้มีคุณภาพก้าวหน้า เนื่องจากเภสัชกรแหล่งฝึกเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ และเป็นต้นแบบที่สำคัญในการที่จะกระตุ้นให้นักศึกษาเภสัชศาสตร์ได้พัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพเภสัชกร รวมทั้งเกิดการเรียนรู้ทั้งด้านความรู้ ทักษะ ทศนคติต่อวิชาชีพเภสัชกร อย่างไรก็ตามพบว่าในประเทศไทยมีการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของเภสัชกรพี่เลี้ยงค่อนข้างจำกัด

การทบทวนวรรณกรรมในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอเกี่ยวกับ ความหมายของเภสัชกรพี่เลี้ยง ข้อกำหนดเกี่ยวกับเกณฑ์มาตรฐานแหล่งฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพและเภสัชกรพี่เลี้ยง การจัดโครงการหรือโปรแกรมการพัฒนาศักยภาพเภสัชกรพี่เลี้ยง บทบาทและหน้าที่ของเภสัชกรพี่เลี้ยง กระบวนการในการจัดการเรียนการสอน ณ แหล่งฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ และประโยชน์ที่เภสัชกรพี่เลี้ยงได้จากการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ

1. ความหมายของเภสัชกรพี่เลี้ยง

ในประเทศไทย นิยมเรียกเภสัชกรที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการดูแลและถ่ายทอดประสบการณ์ให้แก่นักศึกษาที่ฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพเภสัชกร ณ แหล่งฝึกว่า “เภสัชกรแหล่งฝึก” หรือ “อาจารย์แหล่งฝึก” หรือ “เภสัชกรพี่เลี้ยง” หรือ “อาจารย์พี่เลี้ยง” โดยในที่นี้จะขอใช้คำว่า “เภสัชกรพี่เลี้ยง” นอกจากนี้ในบทความนี้จะขอเรียกแหล่งฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพสั้นๆ ว่า “แหล่งฝึก”

ในระบบการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพอาจมีการใช้คำนิยามของรูปแบบการสอนที่แตกต่างกัน เช่น คำว่า การสอนการปฏิบัติงาน (precepting) และ การเป็นพี่เลี้ยง (mentoring) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 การสอนการปฏิบัติงาน (precepting)

หมายถึง การสอนงานและถ่ายทอดประสบการณ์ของเภสัชกรแหล่งฝึก (preceptor) ให้กับนักศึกษาเภสัชศาสตร์หรือเภสัชกรที่เพิ่งสำเร็จการศึกษา (preceptee) โดยมุ่งเน้นให้เรียนรู้และพัฒนาทักษะการทำงาน ในช่วงระยะเวลาอันจำกัดระยะเวลาหนึ่ง โดยมีรูปแบบการสอนที่ชัดเจน โดย เภสัชกรแหล่งฝึกจะทำหน้าที่ สอน แนะนำ และเป็นแบบอย่างให้กับนักศึกษาหรือเภสัชกรที่เพิ่งสำเร็จการศึกษา (Mills, et al., 2005)

1.2 การเป็นพี่เลี้ยง (mentoring)

หมายถึง กระบวนการที่ให้เภสัชกรผู้ที่ประสบความสำเร็จและมีความสามารถอันเป็นที่ยอมรับในหน่วยงาน

(mentor) ให้คำปรึกษาแนะนำช่วยเหลือเภสัชกรที่เพิ่งสำเร็จการศึกษา หรือเภสัชกรรุ่นน้องที่เพิ่งเริ่มปฏิบัติงาน (mentee) ในเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่องาน หรือระบบพี่ดูแลน้อง คอยให้ความช่วยเหลือเมื่อเภสัชกรที่จบมาใหม่มีปัญหา โดยมุ่งหวังให้เภสัชกรที่เพิ่งสำเร็จการศึกษา ความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพสามารถเชื่อมโยงความรู้ทางทฤษฎีเข้าสู่การปฏิบัติจริงในการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมได้ โดยไม่มีกำหนดเวลาสิ้นสุดที่ชัดเจน ดังแสดงในตารางที่ 1 โดยในความหมายของเภสัชกรพี่เลี้ยงในการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพนั้นค่อนข้างจะเป็นในลักษณะของการสอนการปฏิบัติงาน (precepting) มากกว่าการเป็นพี่เลี้ยง (mentoring)

ตารางที่ 1 ความแตกต่างระหว่างการสอนงาน (Precepting) และการเป็นพี่เลี้ยง (Mentoring) (ดัดแปลงจาก Mills et al., 2005; Sheaffer et al., 2016)

องค์ประกอบ	การสอนการปฏิบัติงาน (Precepting)	การเป็นพี่เลี้ยง (Mentoring)
บริบทในการสอน	ดูแลในเรื่องการปฏิบัติงาน	ดูแลทั้งในส่วนวิชาชีพ และส่วนบุคคล เช่น การปรับตัว
ระยะเวลา	ช่วงระยะเวลาสั้นๆ ระหว่าง 2-12 สัปดาห์	ช่วงระยะเวลายาวนานเพียงพอในการเพิ่มทักษะการทำงานของเภสัชกรที่เพิ่งสำเร็จการศึกษาภายใต้การดูแลของเภสัชกรพี่เลี้ยง เช่น ระยะเวลา 6 เดือน
รูปแบบความสัมพันธ์	มักเป็นรูปแบบที่เป็นทางการ มีการรายงานผลการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ	มักไม่เป็นทางการ โดยหน่วยงานอาจมอบหมายงานให้เป็นพี่เลี้ยงและมีการประเมินผล หรือเป็นพี่เลี้ยงจากความสมัครใจของพี่เลี้ยงและเภสัชกรที่เพิ่งสำเร็จการศึกษา
ผลลัพธ์	เกิดการพัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพและมีผลอย่างมากต่อประสบการณ์ของนักศึกษาเภสัชศาสตร์และเภสัชกรที่เพิ่งสำเร็จการศึกษาซึ่งอาจมีผลกับการตัดสินใจเลือกสายงานในอนาคต	เกิดการพัฒนาทั้งด้านวิชาชีพและด้านความสัมพันธ์ เช่น การให้คำแนะนำปรึกษา ให้กำลังใจ กระตุ้นความสามารถ ความชัดเจนในความเป็นตนเอง รวมทั้งการพัฒนาบทบาทวิชาชีพ

2. ข้อกำหนดเกี่ยวกับเกณฑ์มาตรฐานแหล่งฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพและเภสัชกรพี่เลี้ยง

2.1 โครงสร้างหลักสูตรเภสัชศาสตรบัณฑิต หลักสูตร 6 ปี

ปัจจุบันสภาเภสัชกรรมได้กำหนดให้การรับรองหลักสูตรเภสัชศาสตรบัณฑิตต้องมีมาตรฐานตามเกณฑ์ของหลักสูตรที่มีแผนการเรียน 6 ปี ตามข้อบังคับสภาเภสัชกรรมว่าด้วยการรับรองปริญญาฯ พ.ศ. 2556

ในปี พ.ศ. 2558 สภาเภสัชกรรม ได้ประกาศโครงสร้างหลักสูตรเภสัชศาสตรบัณฑิต หลักสูตร 6 ปี (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2558) ที่ประกอบด้วยสาขาหลัก 3 ด้าน ได้แก่ สาขาหลักด้านการบริหารทางเภสัชกรรม สาขาหลักด้านเภสัชกรรมอุตสาหกรรม และสาขาหลักการคุ้มครองผู้บริโภคด้านยาและสุขภาพ (The Royal Thai Government Gazette, 2013; The Pharmacy Council of Thailand, 2015) ซึ่งจะต้องมีจำนวนชั่วโมงการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพไม่น้อยกว่า 2,000 ชั่วโมง โดยแบ่งออกเป็น

2.1.1 การฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพภาคบังคับ

โดยเน้นการเรียนรู้ระบบเป็นหลัก ซึ่งรูปแบบการฝึกจะมุ่งหวังให้นักศึกษาได้พัฒนาความรู้ ทักษะ ทศนคติและการสร้างความตระหนักของวิชาชีพที่พึงมีต่อสังคม โดยเป็นไปตามข้อกำหนดของสมรรถนะร่วมของหลักสูตรเภสัชศาสตรบัณฑิต ประเภทของแหล่งฝึกจะประกอบด้วยโรงพยาบาลและสถานปฏิบัติการเภสัชกรรมชุมชนหรือร้านยา โดยให้มีจำนวนชั่วโมงฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพในแต่ละประเภทแหล่งฝึกไม่น้อยกว่า 200 ชั่วโมง และมีจำนวนรวมไม่น้อยกว่า 400 ชั่วโมง

2.1.2 การฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพภาคสาขาหลัก

โดยเน้นการเสริมสร้างสมรรถนะของนักศึกษาเภสัชศาสตร์ในแต่ละสาขาหลักให้สามารถปฏิบัติงานวิชาชีพในสาขาหลักนั้นๆ ได้ โดยแบ่งการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพภาคสาขาหลักนี้ออกเป็น 3 สาขา ได้แก่ สาขาหลักด้านการบริหารทางเภสัชกรรม สาขาหลักด้านเภสัชกรรมอุตสาหกรรม และสาขาหลักด้านการคุ้มครองผู้บริโภคด้านยาและสุขภาพ โดยให้มีจำนวนชั่วโมงฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพไม่น้อยกว่า 1,600 ชั่วโมง

2.2 ข้อกำหนดสำหรับแหล่งฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ

สำหรับมาตรฐานแหล่งฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพในประเทศไทยนั้น สภาเภสัชกรรมได้มีประกาศเรื่อง เกณฑ์มาตรฐานแหล่งฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ เพื่อใช้เป็นข้อกำหนดและเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการพัฒนาและรับรองแหล่งฝึก รวมทั้งเพื่อเป็นแนวทางให้กับสถาบันการศึกษาหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องในการจัดหาและพัฒนาแหล่งฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพให้มีคุณภาพเหมาะสม เป็นแหล่งฝึกที่ดี สามารถส่งเสริมการผลิตบัณฑิตเภสัชศาสตร์ให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (The Pharmacy Council of Thailand, 2011) โดยสภาเภสัชกรรมได้มีข้อกำหนดสำหรับแหล่งฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ จำนวน 5 ข้อ ได้แก่

2.2.1 องค์กร/แหล่งฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ

องค์กร/แหล่งฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ ต้องได้รับการรับรองมาตรฐานจากสภาเภสัชกรรมหรือจากสถาบันอื่นที่มีหน้าที่ให้การรับรอง นอกจากนี้แหล่งฝึกนั้นๆ ต้องมีการทำบันทึกตกลงความร่วมมือในการเป็นแหล่งฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพกับองค์กรทางวิชาชีพ เช่น สภาเภสัชกรรม สถาบันการศึกษา แหล่งฝึกนั้นๆ มีโครงสร้าง สถานที่ สิ่งแวดล้อม ระบบการจัดการที่เหมาะสมต่อการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ และต้องมีการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง โดยได้รับการสนับสนุนจากสถาบัน

การศึกษาในรูปแบบต่างๆ เช่น การสนับสนุนวิชาการ อาจารย์เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของทีมรักษาพยาบาล เป็นต้น

2.2.2 เกสซ์กรฟี่เลี้ยง

สภาเภสัชกรรมได้มีการระบุข้อกำหนดเกี่ยวกับ “เกสซ์กรฟี่เลี้ยง” หรือ “อาจารย์เกสซ์กรประจำแหล่งฝึก” ดังนี้

1) เกสซ์กรที่รับเป็นอาจารย์แต่ละแหล่งฝึก ควรมีประสบการณ์ในสาขาที่รับฝึกอย่างน้อย 2 ปีหรือได้รับวุฒิปริญญาตรีหรืออนุปริญญาในสาขาที่เกี่ยวข้อง

2) มีคุณธรรม จริยธรรมวิชาชีพ

3) มีทัศนคติที่ดีต่อการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรม

เกสซ์กรฟี่เลี้ยงควรมีการพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่อง หรือได้รับการฝึกอบรมในสาขาหลักที่เกสซ์กรฟี่เลี้ยงท่านนั้นๆ รับฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ

2.2.3 เครื่องมือ อุปกรณ์

แหล่งฝึกควรมีครุภัณฑ์ เครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ ในจำนวนที่เพียงพอและใช้ประกอบการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ และควรมีแหล่งข้อมูลพื้นฐาน หนังสือ หรือตำราที่จำเป็นต่อการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ หรือสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลวิชาการที่น่าเชื่อถือและเป็นปัจจุบันได้

2.2.4 กระบวนการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ

แหล่งฝึกควรมีคู่มือหรือมาตรฐานวิธีปฏิบัติที่ดีสำหรับการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพที่สอดคล้องกับข้อกำหนดเฉพาะของหน่วยงานหรือสมาคมวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง ควรมีการกำหนดตารางการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ มีระบบการติดตามและการประเมินผลการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพที่ชัดเจนและต่อเนื่อง มีกระบวนการให้ข้อมูลป้อนกลับระหว่างแหล่งฝึกกับสถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้องอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

2.2.5 ความเป็นเครือข่ายและความรับผิดชอบ

แหล่งฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพและสถาบันการศึกษาจะต้องร่วมมือกันอย่างเต็มที่เพื่อพัฒนาการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพอย่างเต็มที่ ควรมีแนวทางที่ชัดเจนในการประเมินคุณภาพของการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ นอกจากนี้คณะเภสัชศาสตร์ควรมีการส่งเสริมให้คณาจารย์เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในการปฏิบัติงานวิชาชีพหรือมีส่วนร่วมในการดำเนินการของแหล่งฝึก และติดตามดูแลนักศึกษาระหว่างการปฏิบัติงาน รวมทั้งการส่งเสริมด้านวิชาการ ส่งเสริมให้เกสซ์กรฟี่เลี้ยงจากงานประจำในแหล่งฝึก

3. การจัดโครงการหรือโปรแกรมการพัฒนาศักยภาพเภสัชกรพี่เลี้ยง

ในประเทศไทยพบว่าได้มีการจัดโครงการหรือโปรแกรมการพัฒนาศักยภาพเภสัชกรพี่เลี้ยงในสาขาต่าง ๆ เช่น สาขาเภสัชกรรมโรงพยาบาล เภสัชกรรมชุมชน ซึ่งได้มีการดำเนินการร่วมกันระหว่างสมาคมวิชาชีพในสาขานั้นๆ และคณะวิชาต่างๆ อย่างไรก็ตามยังพบว่าการนำระบบเภสัชกรพี่เลี้ยงมาใช้ในแต่ละแห่งก็มีความหลากหลาย และยังไม่มียุทธศาสตร์ชัดเจน ผู้ที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญและร่วมกันพัฒนามาตรฐานการเป็นเภสัชกรพี่เลี้ยงในระดับประเทศ ให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ควรมีระบบสนับสนุนต่างๆ เช่น

3.1 การจัดโครงการอบรมการเพิ่มศักยภาพของเภสัชกรพี่เลี้ยง

การจัดโครงการอบรมการเพิ่มศักยภาพของเภสัชกรที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นเภสัชกรพี่เลี้ยง (Sonthisombat, 2008) หรือการจัดโครงการอบรมเกี่ยวกับบทบาทของเภสัชกรพี่เลี้ยง การจัดทำคู่มือสำหรับเภสัชกรพี่เลี้ยงในเรื่องการเตรียมตัวของเภสัชกรพี่เลี้ยงเอง ทั้งด้านองค์ความรู้ที่ควรมีเกี่ยวกับบทบาทของเภสัชกรพี่เลี้ยงที่มีทั้งบทบาทของเภสัชกรที่ให้การบริหารทางเภสัชกรรมแก่ผู้ป่วย บทบาทเป็นครู และบทบาทเป็นผู้ดูแลชี้แนะนักศึกษาในเวลาเดียวกัน การทำความเข้าใจกับลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 การทำความเข้าใจกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของหลักสูตรเภสัชศาสตร์ในหลักสูตร 6 ปี การทำงานร่วมกับทีมสหวิชาชีพ ทั้งนี้เนื่องจากพบว่าเภสัชกรพี่เลี้ยงประมาณร้อยละ 50 เป็นเภสัชกรที่จบจากหลักสูตรเภสัชศาสตรบัณฑิตในหลักสูตรห้าปี และต้องการระบบสนับสนุนในการเป็นเภสัชกรพี่เลี้ยงให้กับนักศึกษาในหลักสูตรหกปี (Chanakit et al., 2015; Chanakit et al., 2014)

3.2 หลักการหรือเทคนิคในการจัดการเรียนการสอน ณ แหล่งฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ

ด้านหลักการหรือเทคนิคในการจัดการเรียนการสอน ณ แหล่งฝึก เช่น การจัดรูปแบบการสอนเชิงวิชาชีพและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น การสอนข้างเตียง การอภิปรายกรณีศึกษา การประเมินวรรณกรรมปฐมภูมิ (Sub-committee in pharmacy education, 2014) การให้ข้อมูลป้อนกลับและการประเมินนักศึกษาฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ โดยอาจผ่านการเข้าฝึกอบรมเภสัชศาสตรศึกษาหรือโครงการเพิ่มพูนทักษะในการเป็นเภสัชกรพี่เลี้ยง

3.3 ระบบเพื่อการติดตามและประเมินผลการทำงานเป็นเภสัชกรพี่เลี้ยง

ระบบเพื่อการติดตามและประเมินผลการทำงานเป็นเภสัชกรพี่เลี้ยงระบบการคิดภาระงานที่เหมาะสมสำหรับเภสัชกรพี่เลี้ยงที่ต้องทำภาระงานด้านการบริหารเภสัชกรรมอื่นๆ ด้วย ในขณะที่จำนวนนักศึกษาฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพมีจำนวนที่เพิ่มขึ้น ซึ่งถือเป็นความท้าทายอย่างยิ่งสำหรับเภสัชกรพี่เลี้ยงและผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการจัดการเรื่องความก้าวหน้าในสายงานของเภสัชกรพี่เลี้ยงอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การจัดทำหนังสือรับรองจากสภาเภสัชกรรมในการเป็นเภสัชกรพี่เลี้ยง ตำแหน่งทางวิชาการสำหรับเภสัชกรพี่เลี้ยง การได้รับหน่วยกิตสำหรับการศึกษาต่อเนื่องจากสภาเภสัชกรรม ทศนคติของหัวหน้างานและสภาพเงื่อนไขของงานเพื่อให้มีความสมดุลทั้งงานประจำและงานสอน และการได้รับรางวัลตอบแทนจากหน่วยงาน เช่น การพิจารณาเงินเดือนสองขั้น ระบบค่าตอบแทนตามผลการปฏิบัติงานในส่วนการเป็นเภสัชกรพี่เลี้ยง การเลื่อนยศ/ตำแหน่ง เป็นต้น (Chanakit et al., 2014)

ในหลายๆ ประเทศมีการพัฒนาโครงการหรือรูปแบบการเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติบทบาทเภสัชกรพี่เลี้ยง เช่น สมาคมวิทยาลัยด้านเภสัชศาสตร์แห่งสหรัฐอเมริกา (American Association of Colleges of Pharmacy, AACP) ได้พัฒนามาตรฐานการแหล่งฝึกและเภสัชกรพี่เลี้ยง รวมทั้ง The Accreditation Council for Pharmacy Education (ACPE) ซึ่งเป็นองค์กรอิสระที่ตั้งขึ้นมาเพื่อกำกับดูแลมาตรฐานการศึกษา ได้มีมาตรฐานของ เภสัชกรพี่เลี้ยง เช่น มีการระบุเกี่ยวกับสัดส่วนของเภสัชกรพี่เลี้ยงต่อนักศึกษาควรเป็น 1:3 สำหรับการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพภาคพื้นฐาน(Introductory Pharmacy Practice Experiences, IPPEs) และควรเป็นแบบ 1:2 สำหรับการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพภาคสาขาหลัก (Advanced Pharmacy Practice Experiences, APPEs) เพื่อให้เภสัชกรพี่เลี้ยงสามารถดูแลนักศึกษาเภสัชศาสตร์ที่ฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังมีการกำหนดคุณลักษณะของเภสัชกรพี่เลี้ยง เช่น ควรเป็นผู้ที่มีจรรยาบรรณวิชาชีพ มีความพร้อมในการเป็นเภสัชกรพี่เลี้ยง เช่น มีคุณสมบัติและความตั้งใจพร้อมที่จะรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของเภสัชกรพี่เลี้ยง มีความรู้ มีประสบการณ์ในงาน และมีทักษะ สมรรถนะที่ดีในการปฏิบัติงานด้านเภสัชกรรมบริหาร ปฏิบัติงานได้อย่างมั่นคง ชัดเจน น่าเชื่อถือ มีพฤติกรรมใฝ่รู้ในเรื่องราวใหม่ๆ ที่ทันสมัยตลอดเวลา มีความยินดีและสามารถถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่นได้

เป็นต้น (Accreditation Council for Pharmacy Education (ACPE), 2015)

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณารูปแบบการเป็นพี่เลี้ยงของวิชาชีพด้านสุขภาพอื่นๆ เช่น แพทยศาสตร์ พบว่ามีระบบการรับสมัคร เงื่อนไขการปฏิบัติงานและการประเมินแพทย์พี่เลี้ยงของศูนย์แพทยศาสตรบัณฑิตที่ค่อนข้างชัดเจนหรือด้านการเป็นพี่เลี้ยงของวิชาชีพพยาบาล ก็พบว่ามีการศึกษาหลายชิ้นเกี่ยวกับระบบพยาบาลพี่เลี้ยง สมรรถนะและบทบาทของพยาบาลพี่เลี้ยง (Bandansin *et al.*, 2015; Pasasawat *et al.*, 2011) ซึ่งมีความแตกต่างจากระบบการเป็นพี่เลี้ยงในวิชาชีพด้านเภสัชศาสตร์ที่การรับเป็นเภสัชกรพี่เลี้ยงนั้นจะเป็นการรับแบบสมัครใจ (voluntary basis) ทั้งนี้เนื่องจากเภสัชกรพี่เลี้ยงรู้สึกเป็นเกียรติที่ได้มีโอกาสในการปลูกฝังทั้งด้านความรู้ทักษะและเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพเภสัชกรรมให้กับนักศึกษาหรือเพราะมีความตระหนักในความรับผิดชอบต่อวิชาชีพของเภสัชกรพี่เลี้ยงเอง หรืออาจเป็นเพราะมีความประทับใจหรือมีความรู้สึกที่ดีที่ตนเองได้รับจากเภสัชกรพี่เลี้ยงที่ดี ทำให้ยินดีรับเป็นเภสัชกรพี่เลี้ยงและมุ่งหวังจะเป็นพี่เลี้ยงที่ดีเช่นกัน หรือการที่เภสัชกรพี่เลี้ยงมีความรู้สึกที่ต้องการพัฒนาระบบการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพที่ดีขึ้นกว่าในอดีตที่เคยได้รับมาในสมัยการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพของตน (Chanakit, *et al.*, 2014) อย่างไรก็ตามพบว่ามีงานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาศักยภาพเภสัชกรพี่เลี้ยง สมรรถนะและบทบาทของเภสัชกรพี่เลี้ยงในประเทศไทยที่ค่อนข้างจำกัด (Miesner *et al.*, 2012; Sonthisombat, 2008; Vos *et al.*, 2012)

ถึงแม้ว่าสภาเภสัชกรรมได้มีข้อกำหนดเกี่ยวกับเกณฑ์มาตรฐานแหล่งฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพและเภสัชกรพี่เลี้ยง อย่างไรก็ตามยังต้องมีการฝึกอบรมเพื่อเตรียมความพร้อมของเภสัชกรพี่เลี้ยงรวมทั้งระบบต่างๆ ในการสนับสนุนเภสัชกรพี่เลี้ยงให้พร้อมสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว

4. บทบาทและหน้าที่ของเภสัชกรแหล่งฝึก

เภสัชกรแหล่งฝึกจะมีบทบาทในการสอนนักศึกษาเภสัชศาสตร์โดยจะเป็นการต่อยอดการเรียนรู้จากการเรียนในชั้นเรียนเพื่อให้ศึกษามีความพร้อมในการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพโดยการจัดการเรียนการสอน ณ แหล่งฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพภายใต้การดูแลของเภสัชกรพี่เลี้ยงนั้นมีจุดมุ่งหมาย ดังนี้

- 1) สอนความเป็นวิชาชีพเภสัชกรรม
- 2) สอนเพื่อให้นักศึกษาสามารถความรู้ที่ได้เรียนในชั้นเรียนมาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง

ในการที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายสองข้อข้างต้นนั้น เภสัชกรแหล่งฝึกควรมีค่านิยมหลัก (core value) ซึ่งเป็นคุณลักษณะและบรรทัดฐานที่เป็นลักษณะเฉพาะของผู้สอน ณ แหล่งฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ เช่น

4.1 การปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีในด้านวิชาชีพเภสัชกรรม

นักศึกษาฝึกหัดจะยึดถือเภสัชกรพี่เลี้ยงเป็นแบบอย่างนักศึกษาจะซึมซับความเป็นวิชาชีพด้วยใจและความรู้สึก ที่ได้จากการสังเกตการทำงานของเภสัชกรแหล่งฝึกและการที่นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพโดยเป็นส่วนหนึ่งของทีมสหสาขาวิชาชีพ ดังนั้นเภสัชกรแหล่งฝึกจะเป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างยิ่งในการปลูกฝังความเป็นวิชาชีพให้กับนักศึกษา เภสัชกรแหล่งฝึกจึงควรเป็นแบบอย่างที่ดี เช่น การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีทั้งต่อผู้ป่วย ทีมสหสาขาวิชาชีพ การให้เกียรติผู้อื่น การจัดสรรเวลาได้อย่างเหมาะสม เพราะเภสัชกรพี่เลี้ยงมีความรับผิดชอบทั้งในหน้าที่ของงานประจำและหน้าที่สอน นอกจากนี้เภสัชกรแหล่งฝึกยังสามารถถ่ายทอดประสบการณ์หรืออุทาหรณ์เกี่ยวกับจรรยาบรรณวิชาชีพ หรืออภิปรายร่วมกับนักศึกษาเกี่ยวกับประเด็นวิชาชีพ รวมทั้งส่งเสริมให้นักศึกษาได้สะท้อนความรู้สึกในประเด็นของเจตคติหรือจรรยาบรรณวิชาชีพ รวมทั้งการมีส่วนร่วมในองค์กรวิชาชีพในอนาคต นอกจากนี้เภสัชกรพี่เลี้ยงควรมีความประพฤติที่ดี มีความรับผิดชอบ มีความใฝ่รู้ เพื่อสามารถชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องแก่นักศึกษาได้

4.2 มีทักษะในการสอน การสื่อสาร การแบ่งปันความรู้และประสบการณ์

เภสัชกรพี่เลี้ยงจะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ และส่งต่อแนวคิดในการปฏิบัติงานหรือแนวทางในการตัดสินใจ รวมทั้งทักษะในการประสานความร่วมมือกับฝ่ายต่าง ๆ ให้การปฏิบัติงานประสบความสำเร็จซึ่งทักษะการสื่อสาร การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี การทำงานร่วมกับผู้อื่น และความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเหล่านี้เป็นจรรยาบรรณ (soft skills) ที่สำคัญและเป็นที่ต้องการอย่างยิ่งในการทำงานร่วมกับทีมบุคลากรทางการแพทย์

4.3 มีทักษะในการให้คำแนะนำและให้ข้อมูลป้อนกลับ (feedback) แก่นักศึกษา

เภสัชกรพี่เลี้ยงจะเป็นผู้ที่ให้ข้อมูลป้อนกลับเกี่ยวกับสมรรถนะของนักศึกษาขณะทำการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางให้นักศึกษาได้ใช้ในการพัฒนาตนเองเพื่อเป็นเภสัชกรที่มีคุณภาพต่อไป โดยอาจต้องมีการชี้แจงให้นักศึกษาก่อนว่าการให้ข้อมูลป้อนกลับนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการ

ฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ โดยเกษตรกรพี่เลี้ยงจะให้ข้อมูลป้อนกลับด้วยความปรารถนาดี ซึ่งวิธีการมีได้หลายแบบ โดยทั่วไปมักให้ข้อมูลป้อนกลับในระยะเวลาที่เหมาะสมและสม่ำเสมอ อาจเริ่มด้วยการให้นักศึกษาประเมินตนเองก่อน และอาจให้คำชมในประเด็นที่นักศึกษาทำได้ดี เนื่องจากจะทำให้เกิดบรรยากาศที่ดี และมีส่วนทำให้นักศึกษายอมรับข้อมูลป้อนกลับอื่นๆ ได้ดีขึ้น และหากมีข้อบกพร่องควรให้การให้ข้อมูลป้อนกลับอย่างสร้างสรรค์ที่ชี้ให้เห็นข้อที่เกษตรกรแหล่งฝึกเห็นว่าไม่ตรงกับความคาดหวัง หรือข้อบกพร่องที่นักศึกษาจะสามารถแก้ไขข้อบกพร่องนั้นได้อย่างไรต่อไป

โดยสรุปแล้วบทบาทหลักของเกษตรกรพี่เลี้ยงในงานบริหารทางเกษตรกรรม จะแบ่งออกเป็น 3 ด้านหลัก ได้แก่

1) ด้านการจัดเรียนการสอน

เกษตรกรพี่เลี้ยงจะช่วยสอนนักศึกษาเกษตรศาสตร์โดยเน้นการประยุกต์ความรู้เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาของผู้ป่วย โดยเกษตรกรพี่เลี้ยงจะสาธิตการบริหารทางเกษตรกรรมให้นักศึกษาเห็น เช่น การวิเคราะห์และชี้แนะแนวทางการบริหารทางเกษตรกรรมโดยใช้ปัญหาของผู้ป่วยเป็นพื้นฐานในการสร้างประสบการณ์เรียนรู้แก่นักศึกษา กระตุ้นให้นักศึกษาได้มีการค้นคว้าและนำความรู้มาประยุกต์ใช้กับการบริหารทางเกษตรกรรมในสถานการณ์จริง

นอกจากนี้เกษตรกรพี่เลี้ยงยังจะให้การช่วยเหลือแก่นักศึกษาในการแก้ไขปัญหาด้านยาที่เกิดขึ้นร่วมกับทีมบุคลากรทางด้านสาธารณสุข ซึ่งการจัดการเรียนการสอนโดยเกษตรกรพี่เลี้ยงจะช่วยพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคนให้ดีขึ้น ทั้งด้านความรู้ ทักษะและเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพเกษตรกรรม

2) ด้านการบริหารทางเกษตรกรรม

เกษตรกรพี่เลี้ยงต้องควบคุมการให้การบริหารทางเกษตรกรรมโดยนักศึกษาเกษตรศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพและให้ผู้ป่วยได้รับความปลอดภัย นอกจากนี้ยังต้องให้ความร่วมมือทางวิชาการแก่หอผู้ป่วยหรือสถานที่ฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพที่นักศึกษาเข้าไปฝึกปฏิบัติงานทางวิชาชีพ รวมทั้งการเข้าร่วมการอบรมทางวิชาการเพื่อคอยติดตามความรู้และวิทยาการใหม่ๆ รวมทั้งการทำวิจัยเพื่อเพิ่มเติมความรู้และพัฒนาการปฏิบัติใหม่ๆ ในทางวิชาชีพเกษตรกรรม เกษตรกรพี่เลี้ยง ควรเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับทีมสหสาขาวิชาชีพทั้งในหอผู้ป่วยและการบริหารทางเกษตรกรรมผู้ป่วยนอก เพราะจะทำให้มีความเข้าใจในบริบทของการจัดการเรียนการสอนสถานการณ์ต่างๆ อันจะช่วยลดหรือป้องกันข้อขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพได้มาก นอกจากนี้

เกษตรกรพี่เลี้ยง ยังเป็นสื่อกลางในการสร้างความคุ้นเคยระหว่างนักศึกษา กับทีมสุขภาพในแหล่งฝึก เกษตรกรพี่เลี้ยงนั้นจะต้องสามารถบริหารความสมดุลระหว่างเวลาสำหรับงานประจำที่ต้องรับผิดชอบและเวลาสำหรับการดูแลนักศึกษาฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ

3) ด้านการพัฒนาการศึกษาและความรับผิดชอบต่อวิชาชีพ

เกษตรกรพี่เลี้ยงเป็นแบบอย่างที่สำคัญของนักศึกษาเกษตรศาสตร์ เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ เป็นที่เคารพและเป็นแบบอย่างให้นักศึกษา การรับผิดชอบในหน้าที่ของเกษตรกรพี่เลี้ยงจะมีผลอย่างยิ่งต่อการพัฒนาด้านการศึกษาและดำรงไว้ซึ่งมาตรฐานวิชาชีพ (Prousoontorn *et al.*, 2009; Dejsomritrutai, 2013; Pongprasobchai, 2013; Sheaffer, *et al.*, 2016)

5. กระบวนการในการจัดการเรียนการสอน ณ แหล่งฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ

การจัดการเรียนการสอน ณ แหล่งฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ ถือเป็นความท้าทายสำหรับเกษตรกรพี่เลี้ยงในการที่จะต้องบริหารหน้าที่รับผิดชอบทั้งงานในหน้าที่ประจำและงานสอนนักศึกษา

ในการบริหารจัดการให้หน้าที่รับผิดชอบทั้งสองด้านให้เป็นไปด้วยความราบรื่น เกษตรกรพี่เลี้ยง ควรมีกระบวนการในการจัดการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ 3 ขั้นตอน ได้แก่

- 5.1) กระบวนการก่อนการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ
- 5.2) กระบวนการระหว่างการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ
- 5.3) กระบวนการเมื่อเสร็จสิ้นการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1 กระบวนการก่อนการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ

5.1.1 ศึกษาคู่มือการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพและแบบประเมินนักศึกษา

เกษตรกรพี่เลี้ยงควรศึกษาคู่มือการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพในผลัดนั้นๆ และเพื่อวางแผนการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพล่วงหน้า

5.1.2 ออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับบริบทของฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ ณ แต่ละแหล่งฝึก

เกษตรกรพี่เลี้ยงมีบทบาทในการออกแบบตารางการฝึกให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ทางสถาบันการศึกษาคาดหวังว่า นักศึกษาจะได้รับจากการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ โดยประยุกต์ให้กิจกรรมการฝึกปฏิบัติงานตามคู่มือการฝึกปฏิบัติการวิชาชีพมี

ความสอดคล้องกับบริบทของการปฏิบัติงานวิชาชีพเภสัชกรรม แต่ละแหล่งฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ รวมทั้งประสานงานเบื้องต้นกับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในกลุ่มงานเภสัชกรรมและนอกกลุ่มงานเภสัชกรรม

5.2 กระบวนการระหว่างการฝึกปฏิบัติงาน

5.2.1 การปฐมภูมิเพื่อแนะนำให้นักศึกษารู้จักแหล่งฝึกและลักษณะการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ ณ แหล่งฝึก

การชี้แจงในรายละเอียดต่าง ๆ ก่อนการเริ่มฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพนั้น มีความจำเป็นอย่างมากเพื่อให้มั่นใจว่าการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพจะเป็นไปด้วยความราบรื่น โดยจะต้องให้มีคุณภาพทั้งด้านการเรียนการฝึกปฏิบัติงานและด้านการให้การบริบาลทางเภสัชกรรมแก่ผู้ป่วย เภสัชกรที่เลี้ยงควรชี้แจงถึงความคาดหวังที่มีต่อนักศึกษาว่านักศึกษาควรจะให้เตรียมตัวอย่างไรบ้างในการฝึก นักศึกษาจะได้เรียนรู้สิ่งใดบ้างจากการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพในผลัดนี้ และอาจให้นักศึกษาสะท้อนสิ่งที่คาดหวังจากเภสัชกรที่เลี้ยง พร้อมทำความเข้าใจให้ตรงกันระหว่างเภสัชกรที่เลี้ยงกับนักศึกษา ตัวอย่างเช่น เรื่องเป้าหมายของการมาฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพของนักศึกษา วัตถุประสงค์ที่คณะเภสัชศาสตร์และเภสัชกรที่เลี้ยงอยากให้นักศึกษาได้รับจากการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ จำนวนชั่วโมงการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ ระเบียบการลา หนังสือหรือตำราที่ใช้ประกอบการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ คำนิยามเฉพาะที่ใช้ในแหล่งฝึก ระบบยาและระบบการทำงานในแหล่งฝึก เช่น กิจกรรมใดบ้างที่นักศึกษาทำได้ หรือทำไม่ได้ เช่น ในบางแหล่งฝึกนักศึกษาเภสัชศาสตร์ไม่สามารถเขียนคำปรึกษากับแพทย์ในเวชระเบียนผู้ป่วยได้โดยตรง แต่ต้องผ่านการทำงานของเภสัชกรที่เลี้ยงเท่านั้น เป็นต้น การจัดหาป้ายชื่อแนะนำนักศึกษาหรือรหัสที่ใช้กับคอมพิวเตอร์ในการเข้าถึงข้อมูลหรือแหล่งข้อมูลต่าง ๆ

เภสัชกรที่เลี้ยงควรให้ความมั่นใจกับนักศึกษาว่าแหล่งฝึกจะสามารถจัดการเรียนการสอนได้ตามวัตถุประสงค์ของการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ เภสัชกรที่เลี้ยงจะเป็นผู้แนะนำนักศึกษาให้กับเภสัชกรอื่น ๆ รวมทั้งบุคลากรอื่น ในแหล่งฝึกนั้น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพของนักศึกษา เภสัชกรที่เลี้ยงอาจจัดทำรายชื่อ หน้าที่ได้รับผิดชอบ และหมายเลขโทรศัพท์ติดต่อสำหรับบุคลากรที่นักศึกษาจะต้องมีความเกี่ยวข้องหรือขอความช่วยเหลือในการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ ณ แหล่งฝึกนั้น ๆ เภสัชกรที่เลี้ยงต้องแนะนำนักศึกษาเกี่ยวกับตารางการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ กำหนดการประเมินหรือส่งงาน รวมทั้งแหล่งข้อมูลและทรัพยากรที่มีการสนับสนุนในนักศึกษาได้ใช้

ขณะที่ฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ นอกจากนี้ในหลายแหล่งฝึกมีการรับนักศึกษาเภสัชศาสตร์จากหลายมหาวิทยาลัย เภสัชกรที่เลี้ยงควรส่งเสริมกิจกรรมที่นักศึกษาจากแต่ละมหาวิทยาลัยได้รู้จักกันหรืออาจจัดให้มีกิจกรรมร่วมกัน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การปรับตัวในการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ

5.2.2 เภสัชกรที่เลี้ยงควรทำความรู้จักคุ้นเคยนักศึกษามาฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ

การทำความรู้จักกันก่อนจะช่วยสร้างความคุ้นเคย ความสนิทสนม ความไว้วางใจ โดยเภสัชกรที่เลี้ยงอาจชักถามถึงประสบการณ์ในการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพของนักศึกษา ความคาดหวังเมื่อจบการศึกษา โดยอาจให้นักศึกษาเตรียมประวัติส่วนตัวสั้น ๆ และงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่นักศึกษาเคยทำ (Student's portfolio) บางแห่งจะจัดให้มีการทดสอบความรู้พื้นฐานของนักศึกษาก่อนฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ เพื่อช่วยให้แหล่งฝึกทราบถึงความพร้อมของนักศึกษาแต่ละคน และควรมีการทดสอบความรู้พื้นฐานอีกครั้งหลังการฝึกปฏิบัติงาน โดยข้อสอบที่ใช้อาจมีความแตกต่างจากชุดเดิมแต่ยังคงใช้ทดสอบความรู้ในวัตถุประสงค์เดิม เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นว่านักศึกษามีการพัฒนาความรู้และทักษะมากขึ้นเพียงใด

การประเมินนักศึกษาเบื้องต้นนั้น นอกจากจะมุ่งเน้นเรื่องความรู้และทักษะพื้นฐาน เช่น ความรู้ด้านโรค เกสัชวิทยา การให้คำแนะนำแก่ผู้ป่วยแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงทักษะการสื่อสาร ทักษะการแก้ปัญหา รวมทั้งทักษะในการทำงานในหลายด้านไปพร้อม ๆ กัน ในฐานะของเภสัชกรที่เลี้ยง เภสัชกรที่เลี้ยงต้องวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของนักศึกษาเภสัชศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อช่วยเสริมจุดแข็งและเติมเต็มข้อบกพร่องให้แก่ นักศึกษาขณะฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ

นอกจากนี้การให้งานมอบหมายที่จำเป็นก่อนและระหว่างการฝึกปฏิบัติงานจะช่วยทำให้นักศึกษาเรียนรู้ได้เร็วขึ้น และทราบความต้องการหรือความคาดหวังของเภสัชกรที่เลี้ยง รวมทั้งกำหนดส่งงานมอบหมายดังกล่าว เช่น วันนำเสนอกรณีศึกษา การนำเสนอวรรณกรรมปฐมภูมิ การส่งแผนการบริบาลทางเภสัชกรรมในผู้ป่วยเฉพาะราย หรือรายงานผลการมีส่วนร่วมในโครงการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานประจำที่เป็นประโยชน์แก่นักศึกษาและแหล่งฝึก

5.2.3 แนะนำแบบประเมิน แนะนำตารางการฝึกปฏิบัติงานเฉพาะของแต่ละแหล่งฝึก

กิจกรรมที่เภสัชกรที่เลี้ยงจัดให้นักศึกษาฝึกนั้นจะทำให้ นักศึกษามีโอกาสเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง จะช่วยเพิ่ม

ความรู้ ทักษะ ความมั่นใจและสมรรถนะทางวิชาชีพเภสัชกรรม แก่นักศึกษา โดยกิจกรรมสำหรับการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพภาคบังคับจะเน้นเรื่องการศึกษากระบวนการให้บริการของกลุ่มงานเภสัชกรรม ในขณะที่กิจกรรมสำหรับการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพภาคสาขาหลักจะเน้นให้มีความเฉพาะทางมากยิ่งขึ้น เช่น นักศึกษาจะมีโอกาสให้คำปรึกษาด้านยาแก่ผู้ป่วย มีโอกาสร่วมรายนวอร์ดและร่วมเป็นส่วนหนึ่งของทีมสุขภาพภายใต้การดูแลอย่างใกล้ชิดของเภสัชกรที่เลี้ยง

5.2.4 การกำหนดรูปแบบการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ ณ แหล่งฝึกแต่ละแห่ง และระบุความคาดหวังของเภสัชกรที่เลี้ยงต่อการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ

เภสัชกรที่เลี้ยงอาจต้องแนะนำวิธีการประเมินผล เช่น นอกจากนักศึกษาต้องประเมินตนเองแล้วยังต้องรับฟังเสียงสะท้อนจากผู้เกี่ยวข้องเช่น เภสัชกรที่เลี้ยง เพื่อน บุคลากรทางการแพทย์อื่น อย่างต่อเนื่อง เช่น ทุกสัปดาห์ เพื่อนำมาใช้พัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ เภสัชกรที่เลี้ยงอาจต้องเตรียมมาตรฐานการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพโดยจัดทำรูปแบบการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ (practice model) ที่ชัดเจนนอกเหนือจากการให้นักศึกษาสังเกตการณ์การปฏิบัติงานทางวิชาชีพ โดยเน้นจุดแข็งหรือสมรรถนะทางวิชาชีพที่มีความโดดเด่นของเภสัชกรที่เลี้ยงในการออกแบบรูปแบบการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ งานมอบหมายที่ควรให้นักศึกษาอาจเป็นงานปัญหาพิเศษ (special project) การนำเสนอต่างๆ ที่จะเป็นประโยชน์แก่ตัวนักศึกษาเองและต่อแหล่งฝึก เช่น รูปแบบการให้ความรู้แก่ผู้ป่วยในโรคเรื้อรัง การสืบค้นวรรณกรรมทางการแพทย์ที่เกี่ยวกับกรณีศึกษาการจัดเตรียมข้อมูลที่ใช้ในการพิจารณาสำหรับคณะกรรมการเภสัชกรรมและการบำบัด เป็นต้น

5.2.5 การจัดระเบียบและการจัดการเวลาอย่างมีประสิทธิภาพ

เภสัชกรที่เลี้ยงจะต้องบริหารหน้าที่รับผิดชอบทั้งงานในหน้าที่ประจำและทั้งงานสอนนักศึกษา ในการบริหารจัดการให้ความรับผิดชอบทั้งสองด้านสำเร็จด้วยดีนั้นต้องได้รับการยอมรับและการสนับสนุนอย่างมากตั้งแต่ในระดับนโยบายผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานทุกฝ่าย เนื่องจากเภสัชกรที่เลี้ยงต้องจัดสรรเวลาให้เหมาะสม ในการรับผิดชอบงานประจำและอาจต้องสละเวลาหรือแบ่งเวลาส่วนตัวเพื่อสอนนักศึกษา นอกจากนี้ นักศึกษายังต้องการเวลาจากเภสัชกรที่เลี้ยงในการให้คำแนะนำและต้องการเรียนรู้จากเภสัชกรที่เลี้ยงให้ได้มากที่สุด นอกจากนี้ เภสัชกรที่เลี้ยงอาจให้นักศึกษาได้มีโอกาสเข้าร่วมในการประชุม

ที่เภสัชกรที่เลี้ยงต้องเข้าประชุม เช่น การกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานในการรักษาโรคในโรงพยาบาล หรือเกณฑ์ในการกำหนดนโยบายด้านระบบยาของแหล่งฝึก เป็นต้น เนื่องจากจะช่วยให้นักศึกษาเห็นภาพการปฏิบัติงานจริง

เภสัชกรที่เลี้ยงบางแห่งจะมีการจัดสรรเวลาในการให้ข้อมูลป้อนกลับ (feedback) ให้กับนักศึกษาอย่างต่อเนื่อง เช่น บางแห่งอาจมีการอภิปรายทุกวัน หรืออย่างน้อย 2-3 ครั้งต่อสัปดาห์ ทั้งนี้ขึ้นกับเภสัชกรที่เลี้ยงในแต่ละหน่วยย่อยของการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพอาจเป็นรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ แต่ในทุกช่วงเวลา เช่น 3-4 สัปดาห์ที่มหาวิทยาลัยกำหนดให้มีการประเมินอาจมีการให้ข้อมูลป้อนกลับที่เป็นทางการมากขึ้น

5.2.6 สร้างแรงจูงใจในการเรียน

เภสัชกรที่เลี้ยงอาจสร้างแรงจูงใจในการเรียนของนักศึกษา เช่น ใช้วิธีการวางแผนการเรียนรู้ร่วมกัน ลงมือทำจริง โดยเภสัชกรที่เลี้ยงอาจใช้วิธีการตั้งคำถามเพื่อให้นักศึกษาได้พัฒนาแนวคิดทางด้านวิชาชีพ เช่น ผู้ป่วยรายนี้ได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นอะไรและได้รับการดูแลอย่างไรแล้วบ้าง ให้นักศึกษาลองสรุปบทบาทหน้าที่ของเภสัชกรในคลินิกนี้ เช่น คลินิกผู้ป่วยโรคหอบหืด คลินิกผู้ป่วยเบาหวาน นักศึกษาสังเกตว่าเภสัชกรมีปฏิสัมพันธ์กับบุคลากรทางการแพทย์อื่นในคลินิกอย่างไร เภสัชกรที่เลี้ยงควรจัดสรรเวลาในการพูดคุยถึงผลดีที่เกิดขึ้นโดยตรงต่อผู้ป่วยเฉพาะราย เมื่อนักศึกษาให้การบริการทางเภสัชกรรมผ่านกิจกรรมต่างๆ แก่ผู้ป่วยรายนั้นๆ ซึ่งจะทำให้ นักศึกษามีความมั่นใจมากยิ่งขึ้น การพูดคุยดังกล่าวเป็นการแสดงถึงทัศนคติที่ดีของเภสัชกรที่เลี้ยงและช่วยทำให้นักศึกษาเรียนรู้และเพิ่มศักยภาพในการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่

นอกจากนี้การสอนเรื่องการพัฒนาคุณภาพงานเภสัชกรรมยังเป็นอีกส่วนหนึ่งที่สำคัญ ที่จะต้องให้นักศึกษาทราบว่าองค์กร/แหล่งฝึกมีนโยบายและวิสัยทัศน์อย่างไร มีงานคุณภาพอย่างไรบ้างเพื่อให้นักศึกษารับรู้และมีส่วนร่วม เพราะต่อไป นักศึกษาจะเป็นผู้นำในการพัฒนาคุณภาพงานเภสัชกรรมต่อไป

5.3 กระบวนการเมื่อเสร็จสิ้นการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ

5.3.1 จัดตารางเวลาสำหรับการให้ข้อมูลป้อนกลับและการประเมินผลการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพโดยเภสัชกรที่เลี้ยง

เนื่องจากกระบวนการการให้ข้อมูลป้อนกลับแก่นักศึกษาระหว่างการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ (mid-rotation) และการประเมินในระยะท้ายของการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ (final evaluation) มีประโยชน์อย่างยิ่งในการเพิ่มความรู้และทักษะของ

นักศึกษา โดยมีข้อแนะนำสำหรับเภสัชกรที่เลี้ยงว่า ก่อนที่เภสัชกรที่เลี้ยงจะให้ข้อมูลป้อนกลับแก่นักศึกษานั้น เภสัชกรที่เลี้ยงอาจถามถึงความคิดเห็นของนักศึกษา ก่อน เช่น นักศึกษามีความเห็นอย่างไรต่อการให้คำปรึกษาในผู้ป่วยรายนี้ มีข้อดี หรือข้อที่สามารถพัฒนาให้ดีขึ้นในครั้งต่อไปอย่างไรบ้าง (Sheaffer *et al.*, 2016)

5.3.2 ปัจฉิมนิเทศ สรุปงาน ส่งงานมอบหมาย และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ

ในขั้นตอนสุดท้ายนี้เภสัชกรที่เลี้ยงอาจให้คำชมเชยสนับสนุนในสิ่งที่นักศึกษาทำได้ดีในการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ หรือช่วยปรับทัศนคติหรือปรับความเข้าใจในกรณีที่นักศึกษายังมีความสงสัย ก่อนจบผลของการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ

6. ประโยชน์ที่เภสัชกรที่เลี้ยงได้จากการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ

ในขณะที่นักศึกษาได้เพิ่มพูนสมรรถนะทางวิชาชีพและคณะเภสัชศาสตร์ได้ประโยชน์จากการที่เภสัชกรที่เลี้ยงและแหล่งฝึกสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพนั้น เภสัชกรที่เลี้ยงก็ได้รับประโยชน์จากประสบการณ์เรียนรู้ที่ได้รับเพิ่มเติมจากการสอนนักศึกษา หรือในงานบางด้านที่นักศึกษาสามารถทำได้ดีและสามารถรับผิดชอบตามบริบทของการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ จะช่วยแบ่งเบาภาระงานที่สอดคล้องกับภาระกิจหลักของกลุ่มงานเภสัชกรรมได้

7. สรุป

เภสัชกรที่เลี้ยงเป็นผู้ที่เป็นแบบอย่างที่ดีทางวิชาการและวิชาชีพ รวมทั้งมีทักษะทั้งด้านการสื่อสาร การบริหารและการทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นผู้สอนและชี้แนะแนวทางให้แก่ นักศึกษาเภสัชศาสตร์ผ่านรูปแบบการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ เพื่อให้ให้นักศึกษามีความพร้อมที่จะเป็นเภสัชกรที่ดีในอนาคตต่อไป หน้าที่ของเภสัชกรที่เลี้ยงนั้นถือว่าเป็นหน้าที่ที่มีความสำคัญยิ่งในการที่จะสร้างเภสัชกรรุ่นใหม่ เป็นผู้ที่มีความประนีประนอมอย่างสูงต่อนักศึกษาและคณะเภสัชศาสตร์ ทั้งนี้เพราะเภสัชกรที่เลี้ยงเป็นต้นแบบสำคัญในการที่จะถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ทัศนคติ จรรยาบรรณวิชาชีพ ในการที่จะกระตุ้นให้นักศึกษาเภสัชศาสตร์ได้พัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพ เภสัชกรรมและเป็นเภสัชกรที่ดีในอนาคต อย่างไรก็ตามหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพควรมีความต่อเนื่องในการจัดการสนับสนุนหรือการบริหารจัดการเรื่องระบบการพัฒนาและการรับรองคุณภาพเภสัชกรที่เลี้ยงและแหล่งฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ รวมทั้งความก้าวหน้าในสายงานของเภสัชกรที่เลี้ยงอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

References

- Accreditation Council for Pharmacy Education (ACPE). Guidance for the accreditation standards and key elements for the professional program in pharmacy leading to the Doctor of Pharmacy degree ("Guidance for standards 2016) [Online]. 2015 [cited 2017 Feb 22]. Available from: <https://www.acpe-accredit.org/pdf/GuidanceforStandards2016FINAL.pdf>
- Bandansin J, Poonchai S, Chaleoykitti S, et al. Practices in Preceptor's Role of Professional Nurses in the Training Places of The Royal Thai Army Nursing College. *Journal of the Royal Thai Army Nurses* 2015; 16(3): 32-41.
- Chanakit T, Low BY, Wongpoowarak P, Moolasarn S, Jaturapattarawong A, Worakunphanich W, Tangkiatkumjai W, Anderson C. Survey of hospital pharmacists' perceptions of the PharmD programme to prepare the PharmD graduates to work in hospital settings. *Pharm Educ*. 2015; 15(1): 211.
- Chanakit T, Low BY, Wongpoowarak P, Moolasarn S, Anderson C. Experiential training: How can I teach PharmD students if I am not a PharmD pharmacist? The 74th FIP's World Congress of Pharmacy and Pharmaceutical Sciences, 2014, Bangkok, Thailand.
- Dejsomritrutai W. Preceptorship. In: Iramaneerat C, Pongprasobchai S, Praditsuwon R, editors, *Clinical teaching tips*. Bangkok: Bangkok Wetchasan Printing House; 2013: 85-89.
- Miesner AR, Grady S, Trewet CB. Use of student pharmacist peer feedback during a journal club in an advanced in pharmacy practice experience. *Curr Pharm Teach Learn* 2012; 4(3): 165-173.
- Mills JE, Francis KL, Bonner A. Mentoring, clinical supervision and precepting: clarifying the conceptual definitions for Australian rural nurses: a review of the literature. *Rural and Remote Health* [online]. 2005, 5: 410 [cited 2017 Feb 07]. Available from: http://www.rrh.org.au/publishedarticles/article_print_410.pdf

Pasasawat O, Srisatidnarakul B. A study of preceptor competency, tertiary hospital. *Journal of the Royal Thai Army Nurses*, 2011; 12 (Special volume): 21-27.

Pongprasobchai S. Teaching attitude and professionalism. In: Iramaneerat C, Pongprasobchai S, Praditsuan R, editors, *Clinical teaching tips*. Bangkok: Bangkok Wetchasan Printing House; 2013: 85-89.

Prousoontorn M, Oumtane A. Work experience of nurse mentorship in a government university hospital. *Thai Journal of Nursing Council* 2009; 24 (3): 56-69.

Sub-committee in pharmacy education (2013): *The Pharmacy Education Consortium of Thailand. Past...Present...Future of Pharmacy Education in Thailand Part II. IJPS* 2014; 10(2): 103-123.

Sheaffer SL, Deremer CE, Yam NT. Precepting fundamentals. In: Cuellar LM, Ginsburg DB, editors. *Preceptor's handbook for pharmacists*, 3rd ed. 2016. Maryland: American Society of Health-System Pharmacists. Maryland: 1-20.

Sonthisombat P. Pharmacy student and preceptor perceptions of preceptor teaching behaviors. *Am J Pharm Educ* 2008; 72(5) Article 110.

Susan S Vos, CoraLynn B Trewet. A Comprehensive Approach to Preceptor Development. *Am J Pharm Educ* 2008; 76(3) Article 47.

The Pharmacy Council of Thailand. The Pharmacy Council of Thailand Announcement no 24/2015: Accreditation criteria for faculty of pharmacy and 6 year pharmacy curriculum (revised 2015) [Online]. 2015 July 29 [cited 2017 Apr 30]. Available from: http://pharmacycouncil.org/index.php?option=content_detail&menuid=68&itemid=959&catid=0 [Accessed 24 June 2015].

The Pharmacy Council of Thailand. The Pharmacy Council of Thailand Announcement no 26/2011: Standard guidelines for professional training sites [Online]. 2011 Dec 28 [cited 2017 Apr 30]. Available from: [www. http://pharmacycouncil.org/share/file/file_1636.57](http://pharmacycouncil.org/share/file/file_1636.57)

The Royal Thai Government Gazette. The Pharmacy Council of Thailand's regulation about accredited pharmacy degree [Online]. Vol 130 Special Part 38 Ngor dated 25th March 2013 [cited 2017 April 30]. Available from: <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2556/E/038/40.PDF>